

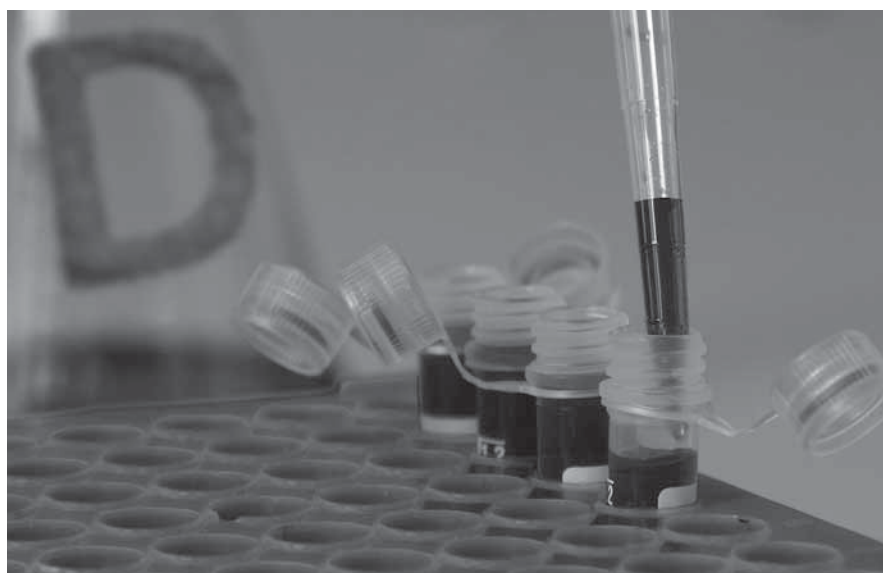

Nosicielstwo HIV a służba w Policji – wyrok TK

Trybunał Konstytucyjny 23 listopada 2009 r. wydał wyrok (sygn. P 61/08) dotyczący zakazu pełnienia służby w Policji przez osobę zakażoną wirusem HIV. Uznał, że uregulowanie, które przewiduje, iż nosicielstwo wirusa HIV automatycznie uniemożliwia pełnienie jakiegokolwiek funkcji w Policji stanowi nieproporcjonalne ograniczenie konstytucyjnego prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach.

Komisje związane rozporządzeniem Przedmiotem kontroli ze strony Trybunału Konstytucyjnego (TK) było rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 9 lipca 1991 r. w sprawie właściwości i trybu postępowania komisji lekarskich podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych (Dz.U. Nr 79, poz. 349 z późn. zm.). Zaskarżony przepis powodował, że stwierdzenie u policjanta nosicielstwa wirusa HIV było równoznaczne z uznaniem go za całkowicie niezdolnego do pełnienia służby (kategoria zdrowia D). Komisje lekarskie nie miały możliwości przyznania takim osobom innych kategorii zdrowia, np. C (zdolny do służby z ograniczeniem, np. na niektórych stanowiskach). Skutkiem zakażenia wirusem HIV była zatem niemożność pełnienia służby w Policji lub innych służbach.

Sprawa leżąca u podstawy pytania prawnego dotyczyła funkcjonariusza Policji z 8-letnim stażem pracy, który w 2006 r. w ramach rutynowych badań profilaktycznych dobrowolnie poddał się nieobowiązkowemu badaniu na obecność wiru-

sa HIV. Test wykazał wynik pozytywny. Wojewódzka Komisja Lekarska MSWiA, a następnie Okręgowa Komisja Lekarska MSWiA zgodnie orzekły, że policjant został zakażony HIV w związku z pełnioną służbą w policji. Uznały, że jest niezdolny do służby w policji, choć zdolny do pracy (został zakwalifikowany do III grupy inwalidzkiej). W rezultacie Komendant Miejski Policji zwolnił go ze służby. Komendant Wojewódzki utrzymał tę decyzję. Policjant zaskarżył ją do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku.

Sąd pyta Trybunał

Po rozpoznaniu sprawy WSA w Gdańsku postanowił dnia 27 marca 2008 r. skiero-

wać do Trybunału Konstytucyjnego pytanie prawne w sprawie zgodności § 57 pkt 4 załącznika nr 2 rozporządzenia MSWiA z 1991 r. z art. 60 Konstytucji RP, który formułuje prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach. Prawo to przysługuje obywatelom polskim korzystającym z pełni praw publicznych.

W trakcie rozprawy o stwierdzenie niezgodności wskazanego przepisu wnioskował zarówno przedstawiciel Prokuratora Generalnego jak i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Co istotne ten ostatni poinformował równocześnie, że w resorcie prowadzone są prace nad kompleksową zmianą uregulowań dotyczących oceny stanu zdrowia funkcjonariuszy różnych służb mundurowych.

TK we wstępie uzasadnienia podkreślił, że jest uprawniony do dokonywania merytorycznej kontroli pozornie tylko technicznych załączników do rozporządzeń,

Policjanta, którego sprawa stała się przedmiotem rozstrzygnięcia TK, reprezentują *pro bono* **prof. Małgorzata Bednarek** i **apl. Łukasz Gorek** z Kancelarii **Dewey & LeBoeuf** w związku z objęciem sprawy Programem Spraw Precedensowych. Uzasadnienie wyroku dostępne jest na stronie TK:

http://www.trybunal.gov.pl/OTK/teksty/otk/2009/P_61_08.doc.

przyznając im tym samym charakter normatywny (np. wyrok TK z 25 maja 1998 r., sygn. U 19/97). W rozpoznawanej sprawie uznał, że § 57 pkt 4 załącznika nr 2 rozporządzenia MSWiA z 1991 r. powinien być postrzegany łącznie z przepisami samego rozporządzenia oraz ustawy o Policji z 1997 r. Podkreślił także, że choć kwestionowany przepis dotyczy różnego rodzaju służb mundurowych (Policji, Straży Granicznej, Służby Więziennej i Państwowej Straży Pożarnej), to rozstrzygana sprawa odnosi się tylko do policjantów.

Następnie TK przeszedł do analizy warunków dostępu do zawodu policjanta.

Zauważył, że cechy takie, jak posiadanie polskiego obywatelstwa, pełnia praw publicznych, niekaralność oraz wykształcenie mają charakter kryteriów stosunkowo „sztywnych”. Na tym tle ocena podstawowego w sprawie kryterium – „zdolności fizycznej i psychicznej do służby” wykazuje ze względu na swoją elastyczność, niedookreśloność i zmienność daleko idącą odrębność.

Nieproporcjonalny automatyzm

Przechodząc do oceny zgodności zaskarżonego przepisu załącznika z art. 60 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Trybunał stwier-

dził, że w świetle ustalonej praktyki komisji lekarskich przepis ten powoduje automatyczne usunięcie ze służby policjanta w przypadku stwierdzenia u niego nosicielstwa wirusa HIV, niezależnie od jego faktycznego stanu zdrowia. Stwierdzenie bowiem nosicielstwa wirusa powoduje całkowitą niezdolność do służby (kategoria D), nie dając możliwości przyznania kategorii C (zdolny do służby z ograniczeniem). Przydzielona policjantowi przez komisję kategoria zdrowia D skutkuje – bez żadnych wyjątków – uruchomieniem art. 41 ust. 1 pkt 1 ustawy o Policji („Policjanta zwalnia się ze służby w przypadkach: (...) orzeczenia trwałej niezdolności do służby przez komisję lekarską”).

Kluczowe dla rozstrzygnięcia TK było stwierdzenie, czy zaskarżone rozwiązanie stanowi nieproporcjonalne ograniczenie prawa dostępu do służby publicznej w Policji. TK zauważył, że celem badanego ograniczenia jest z pewnością ochrona innej wartości chronionej konstytucyjnie, tj. zdrowia oraz wolności i praw innych osób. Jednak „mechanizm automatycznego zwalniania z Policji, wynikający z § 57 pkt 4 załącznika nr 2, nie jest najmniej uciążliwym środkiem zapobiegania przypadkowym epidemiom”. TK napiętnował także brak elastyczności w podejściu policji do funkcjonariuszy zakażonych wirusem HIV. Wskazał, że w policji nie brakuje stanowisk, na których praca ma charakter „cywilny” i gdzie nosicielstwo wirusa HIV (w przeciwieństwie do służb patrolowo interwencyjnych) nie ma większego znaczenia. TK podkreślił, że „wystarczającą gwarancją ochrony zdrowia publicznego i praw osób trzecich byłoby pozostawienie możliwości oceny przydatności do służby policjantów-nosicieli wirusa HIV komisjom lekarskim, które powinny uwzględ-

niać zarówno aktualny stan zdrowia danego funkcjonariusza, jak i zakres czynności związanych ze stanowiskiem, na którym do tej pory pełnił on służbę”. TK podkreślił także, że obowiązujące przepisy były szczególnie dotkliwe dla policjantów, którzy zarazili się wirusem w związku z pełnioną służbą oraz w praktyce – ze względu na automatyczną surową sankcję, prowadzić mogą do ukrywania przez policjantów faktu bycia nosicielem.

Co się zmieni po wyroku?

W tej konkretnej sprawie WSA w Gdańsku dzięki wyrokowi TK uzyskał możliwość uznania bezpodstawności zwolnienia ze służby policjanta – nosiciela wirusa HIV. Od czasu wejścia w życie wyroku, komisje lekarskie mogą oceniać wpływ nosicielstwa wirusa HIV na zdrowie policjanta i tym samym na jego przydatność do służby na podstawie ogólnych przepisów rozporządzenia. Wydaje się jednak, że interwencja ustawodawcza będzie w niniejszej sprawie niezbędna.

Szerszy problem – dyskryminacja ze względu na stan zdrowia w służbach mundurowych

Sprawa policjanta zakażonego wirusem HIV, która była przedmiotem rozstrzygnięcia TK obrazuje szerszy problem dostępu do służb mundurowych w przypadku stwierdzenia jednostek chorobowych określonych w załączniku nr 2 do rozporządzenia MSWiA z 1991 r. w sprawie właściwości i trybu postępowania komisji lekarskich. Nie tylko bowiem w przypadku zakażenia wirusem HIV mamy do czynienia z automatyczną decyzją komisji lekarskich bez badania faktycznego stanu zdrowia funkcjonariusza lub kandydata do służb mundurowych. Z wyroku TK płynie zaś jasny wniosek, że decyzja medyczna odnośnie przydatności do danej służby powinna być ustalana przez lekarzy (znających realia służby). Badanie osoby nie powinno być natomiast dokonywane *ex ante* przez normodawcę. Konieczne jest także dokonanie przez MSWiA przeglądu schorzeń wymienionych w załączniku pod kątem dostosowania go do aktualnego poziomu wiedzy medycznej. Jednoznaczną deklarację tym zakresie złożył w trakcie rozprawy przed TK przedstawiciel MSWiA.

Ponadto podkreślić należy, że wyinterpretowaniem dla eliminowania, ze względu na schorzenie, niektórych osób ze służb mundurowych nie mogą być utrudnienia techniczne, kadrowe czy organizacyjne. Związane z tym koszty należy bowiem uznać za znacznie mniejsze niż korzyści, które wynikają z możliwości zatrudniania tych osób i korzystania z ich doświadczenia zawodowego.

Maciej Bernat
Barbara Grabowska

AKTUALNOŚCI

Odpowiedź Prokuratora Generalnego na pismo dotyczące zmian w przepisach regulujących kontrolę operacyjną

2 listopada 2009 r. otrzymaliśmy odpowiedź na pismo do Prokuratora Generalnego z 22 października 2009 r., w którym Helsińska Fundacja Praw Człowieka, rekomendowała konieczność wprowadzenia zmian w poszczególnych przepisach dotyczących tzw. kontroli operacyjnej. W odpowiedzi Prokurator Generalny Krzysztof Kwiatkowski wskazuje m.in., iż ujawnienie informacji statystycznych na temat liczby stosowanych kontroli operacyjnych – anonimowych, nieodnoszących się konkretnych zdarzeń, osób czy dat – nie byłoby jednoznaczne ze spo-

wodowaniem istotnego zagrożenia dla podstawowych interesów RP dotyczących interesu publicznego, obronności, bezpieczeństwa, stosunków międzynarodowych lub gospodarczych państwa. Nie spełniałoby zatem warunku koniecznego dla uznania informacji o liczbie kontroli operacyjnych za informację niejawną. Prokurator Generalny przedstawił także wstępne propozycje zmian legislacyjnych w przepisach dotyczących służb uprawnionych do stosowania czynności operacyjno – rozpo-

„Stosowanie podsłuchów i kontroli operacyjnej a prawa i wolności jednostki – niezbędne zmiany prawne”

16 listopada 2009 r. w siedzibie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka odbyło się seminarium pt. „Stosowanie podsłuchów i kontroli operacyjnej a prawa i wolności jednostki – niezbędne zmiany prawne”. Gośćmi seminarium byli: prof. Tadeusz Tomaszewski, sędzia SN Wiesław Kozieliwicz, dr Piotr Radziejewicz, dr Andrzej Sakowicz, dr Hanna Gajewska – Kraczkowska, dr Katarzyna Boratyńska, adw. Beata Czechowicz. Z ramienia Fundacji obecni byli prof. Jerzy Ciemniowski, Maciej Bernatt i Artur Pietryka, a dyskusję moderował dr Adam Bodnar.

Pomysł zorganizowania seminarium

Cyklicznie wraca w Polsce dyskusja na temat stosowania podsłuchów. W czasie kampanii wyborczej w 2007 r. temat ten nie schodził z pierwszych stron gazet. Jednakże wzrost zainteresowania społecznego problemem zakresu uprawnień

szuźb specjalnych w zakresie stosowania podsłuchów nie przełożył się na jakiegokolwiek zmiany w prawie. Co prawda do Sejmu trafił projekt ustawy o czynnościach operacyjno – rozpoznawczych, ale tempo prac nie daje nadziei na rychłe wprowadzenie zmian w ustawodawstwie podstu-

chowym. Swoje propozycje zmian przedstawili także posłowie Demokratycznego Koła Poselskiego Stronnictwa Demokratycznego (głównie reprezentowani przez prof. Jana Widackiego), wstępne rekomendacje w tym zakresie przedstawił również Minister Sprawiedliwości. Jednakże żadna z powyższych propozycji nie przewiduje rozwiązań, które tworzyłby koherentny system kontroli nad działalnością szuźb specjalnych, który zapobiegałby nadużyciom z ich strony. Przede wszystkim propozycje te nie uwzględniają postulatów Trybunału Konstytucyjnego zawartych w wyroku z 12 grudnia 2005 r. (sygn. K 32/04) dotyczącym ustawy o Policji jak i w wyroku z 23 czerwca 2009 r. (sygn. K 54/07), dotyczącym uprawnień Centralnego Biura Antykorupcyjnego. W sprawach tych TK wskazywał konkretne kierunki zmian ustawodawstwa policyjnego w zakresie działalności operacyjnej.

Taki stan rzeczy sprawił, iż Helsińska Fundacja Praw Człowieka zdecydowała się zorganizować seminarium mające na celu opracowanie rekomendacji konkretnych zmian w prawie dotyczącym stosowania podsłuchów i kontroli operacyjnej.

Tematy dyskutowane na seminarium

W trakcie seminarium poruszono szereg zagadnień dotyczących sprawowania należytej kontroli nad działalnością szuźb specjalnych w zakresie stosowania podsłuchów i kontroli operacyjnej. W pierwszej kolejności dyskutowane było zagadnienie natężenia na szuźby specjalne obowiązku ujawniania danych statystycznych dotyczących liczby podsłuchów operacyjnych. Z doświadczeń Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

ciąg dalszy na stronie 4

AKTUALNOŚCI

Reklama wielkoformatowa – złożono apelację

Małgorzata Fałęcka złożyła apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie. W wyroku tym Sąd Okręgowy uznał, że reklama wielkoformatowa zawieszona na budynku, w którym mieszka Małgorzata Fałęcka jest zgodna z prawem oraz nie narusza dóbr osobistych powódki. Sprawa objęta jest Programem Spraw Precedensowych. Pełnomocnikiem *pro bono* skarżącej jest r. pr. Artur Sidor.

wynika bowiem, iż służby pytane o takie dane, zastaniają się zazwyczaj tajemniczą państwową.

Kolejnym zagadnieniem diskutowanym w trakcie seminarium był problem ujednoczenia obowiązków służb specjalnych w zakresie gromadzenia, przechowywania i niszczenia materiałów zgromadzonych dzięki stosowaniu podsłuchów. Obecnie obowiązki te wyglądają odmiennie w przypadku Policji, a inaczej na przykład w przypadku ABW.

Następnie uczestnicy przeszli do problemu zapewnienia należytej kontroli nad sięganiem przez służby po czynności operacyjno – rozpoznawcze. W tym zakresie dyskutowane było zagadnienie sądowej kontroli nad zarządzaniem podsłuchu oraz pozycji Sejmowej Komisji ds. Służb Specjalnych w systemie nadzoru nad działalnością służb specjalnych. Uczestnicy dyskusji

zwrócili uwagę na problem wprowadzenia obowiązku po stronie służb do poinformowania jednostki o prowadzonym wobec niej podsłuchu. Kwestia ta już wielokrotnie była poruszana przy okazji ostatnich orzeczeń Trybunału Konstytucyjny w sprawie ustawy o Policji (wyrok z 12 grudnia 2005 r. sygn. K 32/04, postanowienie sygnalizacyjne S 2/06) jak i ustawy o CBA (wyrok z 23 czerwca 2009 r. sygn. K 54/07).

Gorąca dyskusja rozgorzała, gdy w czasie seminarium pojawił się problem ustalenia granicy między materiałem operacyjnym a dowodem. Materia ta budzi wiele wątpliwości, gdyż obecnie praktycznie każda informacja zdobyta w wyniku zastosowania podsłuchu może być uznana za dowód w postępowaniu karnym (art. 19 ust. 1 ustawy o Policji operuje pojęciem „dowód”). Nie ma regulacji, które nakazywałyby sądom odrzucić dowód uzyskany w spo-

sób niezgodny z prawem, nie obowiązuje zatem w tym zakresie teoria „owoców z trutego drzewa”.

Ostatnim tematem poruszonym w trakcie seminarium była kwestia dalszego rozszerzania zakresu środków technicznych, stosowanych w ramach tzw. kontroli operacyjnej i kierunku jaki powinny obrać zmiany w tym zakresie. Temat ten wiąże się z proponowanym przez MSWiA¹ prawnym usankcjonowaniem stosowania tzw. elektronicznej inwigilacji.

Rekomendacje

Zmiany w zakresie ustawodawstwa są konieczne, by ustrzec się w przyszłości przed snuciem domysłów na temat zasadności niektórych operacji prowadzonych przez służby specjalne. Miejmy nadzieję, że uwagi poczynione w czasie spotkania posłużą Rządowi, w czasie dalszych prac nad zmianami w zakresie ustawodawstwa podsłuchowego.

Artur Pietryka

Zapis całej dyskusji oraz rekomendacje dostępne są na stronie internetowej PSP:
<http://www.hfhrpol.waw.pl/precedens/aktualnosci/seminarium-stosowanie-podsluchow-i-kontroli-operacyjnej-a-prawa-i-wolnosci-jednostki-niezbodne-zmiany-prawne.html>

¹ Pisaliśmy o tym w biuletynie nr 10/2009.

AKTUALNOŚCI

Rozprawa przed WSA w Poznaniu w sprawie Poznańskiej Masy Krytycznej

W dniu 20 listopada 2009 r. przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Poznaniu odbyła się rozprawa w sprawie ze skargi Kamili Sapikowskiej na decyzję Wojewody Wielkopolskiego o umorzeniu postępowania w przedmiocie zorganizowania zgromadzenia (sygn. IV SA/Po 888/09). Skarga została przez sąd oddalona.

29 października 2009 r. Prezydent Poznania zakazał przeprowadzenia w dniu 30 października 2009 r. zgromadzenia publicznego pt. „Poznańska Masa Krytyczna”, które miało na celu wyrażenie protestu wobec dyskryminacji, w związku z Międzynarodowym Dniem Tolerancji UNESCO. Prezydent

Poznania uznał, iż przejazd rowerowy ulicami Poznania będący częścią tej imprezy, nie mógł zostać uznany za zgromadzenie, a zatem organizatorzy musieli uzyskać na niego osobną zgodę. Organizatorzy „Poznańskiej Masy Krytycznej” odwołali się od zakazu, jednakże dopiero w dniu 5 listopada 2009 r., czyli sześć dni po terminie zgromadzenia, Wojewoda Wielkopolski uchylił zakaz i umorzył postępowanie.

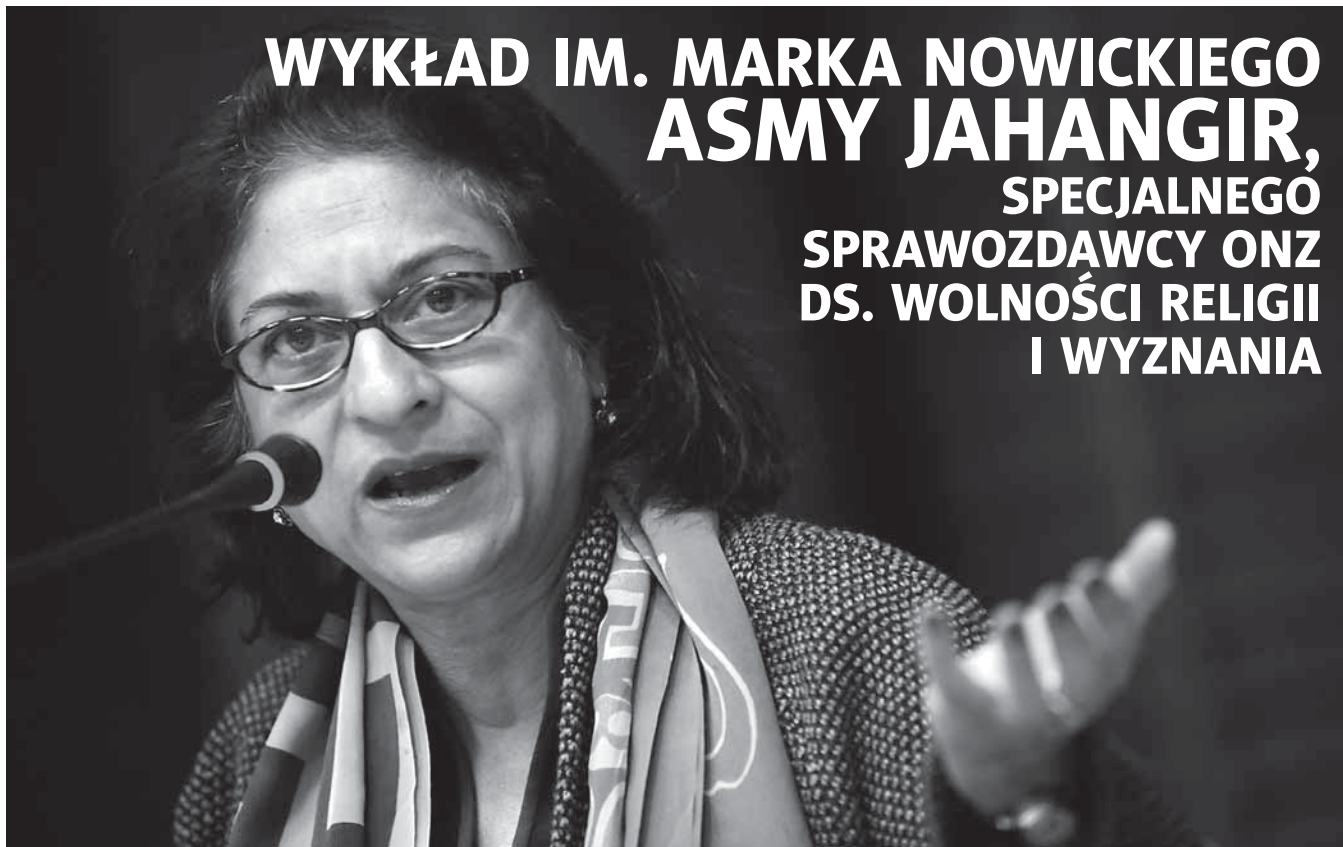
Organizatorzy złożyli skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu, w której podnoszą między innymi naruszenie art. 57 oraz art. 78 Konstytucji. W ich ocenie Wojewoda Wielkopolski

nie wydając decyzji przed terminem rozpoczęcia „Poznańskiej Masy Krytycznej” naruszył ich prawo do korzystania z wolności zgromadzeń. Organizatorzy w skardze sugerują zwrócenie się przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem o zgodność z Konstytucją RP przepisów regulujących ramy czasowe zwoływania zgromadzeń. Obecnie Prawo o zgromadzeniach stanowi, że organizator ma obowiązek złożenia zawiadomienia o planowanym zgromadzeniu między 30 a 3 dniem przed datą planowanego zgromadzenia. Decyzję o zakazie zwołania zgromadzenia doręcza się organizatorowi w terminie 3 dni od dnia zawiadomienia, ale nie później niż na 24 godziny przed planowanym terminem rozpoczęcia zgromadzenia. Wojewoda doręcza organizatorowi decyzję w terminie 3 dni od dnia otrzymania odwołania. Zasadniczy problem polega na tym, iż Prawo o zgromadzeniach nie nakazuje Wojewodzie, by ten wydał decyzję w sprawie odwołania od zakazu, przed datą zgromadzenia.

Sprawa objęta jest Programem Spraw Precedensowych Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, a Poznańską Masę Krytyczną reprezentuje *pro bono* adw. Konrad Nowak z kancelarii Chajec, Don-Siemion, Żyto Kancelaria Prawna.

WYKŁAD IM. MARKA NOWICKIEGO ASMY JAHANGIR, SPECJALNEGO SPRAWOZDAWCY ONZ DS. WOLNOŚCI RELIGII I WYZNANIA

Asma Jahangir

Na początku listopada 2009 r. już po raz szósty odbył się cykl wykładów organizowanych przez Helsińską Fundację Praw Człowieka i Open Society Institute poświęconych pamięci Marka Nowickiego – wybitnego działacza na rzecz praw człowieka w państwach byłego ZSRR oraz w Polsce. W poprzednich latach wykłady wygłaszali m.in. Arthur Chaskelson, Jon Elster, Wiktor Osiatyński, Aharon Barak oraz Theodor Meron.

Tegorocznym gościem wykładu była Asma Jahangir – Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. wolności religii i wyznania. Wcześniej pełniła funkcję Specjalnego Sprawozdawcy ONZ ds. pozasądowych, doraźnych i arbitralnych egzekucji, była przewodniczącą Komisji Praw Człowieka w Pakistanie. Jest założycielką pierwszej w Pakistanie kancelarii prawnej prowadzonej przez kobiety.

Czy demokracja w Pakistanie przetrwa?

Asma Jahangir 2 listopada 2009 r. wygłosiła wykład na Uniwersytecie Środkowoeuropejskim (Central European University) w Budapeszcie. Kolejny zaś 4 listopada 2009 r. na Uniwersytecie Warszawskim.

Wykład w Budapeszcie nosił tytuł „Czy demokracja w Pakistanie przetrwa?” Gościa honorowego przywitał nowo powołany Rektor CEU prof. John Shattuck. Prof. Renata Uitz, kierowniczka Katedry Prawa Konstytucyjnego Porównawczego CEU przedstawiła ideę wykładów im. Marka Nowickiego, a także wymieniła

osoby, które w poprzednich latach prezentowały wykłady poświęcone pamięci Marka Nowickiego.

Prof. Wiktor Osiatyński, współorganizator wykładu z ramienia Open Society Institute, przypomniał zgromadzonym postać Marka Nowickiego. Wskazał, że jego dzieło jest wciąż kontynuowane dzięki działalności Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Aryah Neier, szef Open Society Institute, przedstawił postać Asmy Jahangir, wieloletniej działaczki na rzecz praw człowieka w Pakistanie.

Asma Jahangir w swoim wystąpieniu podkreśliła fundamentalne znaczenie cywilnej kontroli nad wojskiem dla powodzenia demokracji w Pakistanie. Jej zdaniem międzynarodowi sojusznicy (w tym przede wszystkim Stany Zjednoczone) popierając różnych liderów wojskowych wcale nie przyczyniają się do osiągnięcia większego bezpieczeństwa oraz standardów demokratycznych w jej państwie. Choć w świecie zachodnim niektórzy pakistańscy liderzy są postrzegani jako „oświeceni dyktatorzy” to na miejscu rzeczywistość jest zupełnie inna. Na porządku dziennym są masowe naruszenia praw człowieka, zaginięcia osób wrogich reżimowi, przypadki tortur, bezprawnego pozbawiania wolności czy brak tolerancji religijnej. Problemem jest to, że osoby związane z wojskiem przenikają do różnych struktur państwowych – władzy wykonawczej, parlamentu, sądownictwa, mediów, oświaty. Nie istnieje wystarczający sprzeciw wobec działań pakistańskich liderów naruszających prawa człowieka. Zbyt ostrożną postawę zajmują także sądy. Asma Ja-

hangir z żalem podkreśliła, że nie udało jej się doprowadzić do osądzenia nawet jednej osoby, która wykonując władzę państwową dopuściła się rażącego naruszenia praw człowieka.

Asma Jahangir zauważyła jednak, że nie można tracić nadziei na demokrację w Pakistanie, gdyż olbrzymi potencjał drzemie w społeczeństwie. Zawsze, gdy pojawiają się przejawy dyktatury odpowiedzią jest ruch oporu ze strony społeczeństwa. Jak rząd zaczyna kontrolować kulturę – wielkie dzieła tworzą poeci. Jak stosowana jest kara śmierci – reakcją jest ruch abolicyjny. Z kolei wojny z Indiami powodują powstawanie masowych ruchów pokojowych. Oczywiście w Pakistanie do głosu dochodzą różne ruchy ekstremistyczne, ale nie przesądzają one o poglądach większości społeczeństwa. 150 mln Pakistańczyków nie ma poglądów ekstremistycznych. Dlatego też obraz Pakistanu jest o wiele bardziej zróżnicowany niż to wynika z przekazów medialnych.

Zdaniem Asmy Jahangir Pakistan powinien stać się „pozytywnym graczem regionalnym”, a więc promować demokrację, poszanowanie dla człowieka, otwarcie współpracującym z organizacjami międzynarodowymi (takimi jak np. Międzynarodowy Czerwony Krzyż). Nie stanie się tak jeśli państwa zachodnie będą prowadzić niejednoznaczny politykę wobec Pakistanu. Powinna nastąpić zmiana ze wspierania Pakistanu w imię „wojny z terroryzmem” na rzecz budowania bezpieczeństwa we-

Odpowiedź Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie przeszukania w procesie karnym

Ministerstwo Sprawiedliwości udzieliło odpowiedzi na pismo Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka z 2 września 2009 r. w sprawie przeszukania w procesie karnym, będącej wynikiem wydania przez Trybunał w Strasburgu wyroku w sprawie Rachwalski i Ferenc przeciwko Polsce. Ministerstwo uznało, że propozycja przedstawiona przez Fundację (por.: Biuletyn nr 8 (27) wrzesień 2009 r.) nie wydaje się zasadna, a obowiązujące przepisy czynią zadość postulatowi zawartym w piśmie Fundacji. Wskazano także, że analiza obowiązującego stanu prawnego nie uzasadnia podejmowania działań legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia proponowanej zmiany art. 224 § 2 k.p.k. Istniejące regulacje procesowe w zakresie przeszukania oraz zasady informacji procesowej wydają się wystarczające dla zapewnienia prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego osób, których ta czynność dotyczy. Fundacja nie zgadza się z przedstawioną analizą. Zwróciliśmy się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o ponowne przyjrzenie się temu problemowi.

wewnętrznego poprzez procesy demokratyczne. Dalsza militaryzacja Pakistanu spowoduje, że albo Pakistan będzie pogrążał się we władaniu wojskowych mułłów albo tablibowie dojdą do władzy.

Odpowiadając na liczne pytania Asma Jahangir porównała Pakistan do Afganistanu. Jej zdaniem wiele te państwa różni. Pakistan nie jest „upadającym państwem”. Społeczeństwo obywatelskie oraz pluralizm partii politycznych dają nadzieję na możliwość demokracji. Wojsko powinno być oczywiście silne i efektywne, aby zapewnić bezpieczeństwo wobec licznych zewnętrznych i wewnętrznych zagrożeń. Nie znaczy to jednak, że wojskowi liderzy mają rządzić państwem. Doświadczenie wskazuje, że gdy wojsko podejmuje decyzje zawsze cierpią na tym ludzie – mieszkańcy Pakistanu.

Koniec praw człowieka? Religijny fundamentalizm w Pakistanie

Wykład wygłoszony na Uniwersytecie Warszawskim nosił tytuł „Koniec praw człowieka? Religijny fundamentalizm w Pakistanie”. Honorowy patronat nad wykładem objął Rektor Uniwersytetu Warszawskiego prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow oraz Dziekan Wydziału Prawa i Administracji UW prof. Krzysztof Rączka. Gościa przywitał dr. Adam Bodnar, Sekretarz Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz prof. Tomasz Giaro, Prodziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Następnie Danuta Przywara, Prezes Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, przedstawiła postać Marka Nowickiego oraz jego działalność na rzecz praw człowieka w Polsce i na świecie. Sylwetkę gościa

Katarzyna Malinowska-Sempruch, OSI

honorowego przybliżyła zaś, z ramienia Open Society Institute, Katarzyna Malinowska-Sempruch.

Asma Jahangir rozpoczęła swoje wystąpienie od podkreślenia uniwersalnego charakteru walki o godność człowieka. Zaznaczyła, iż ludzie na całym świecie, także w Pakistanie, będą zawsze dążyć do uzyskania praw i wolności przez jednostkę. Przystąpiła następnie do przedstawienia sytuacji panującej w tym kraju. Pakistan, od początku jego istnienia, pomimo dużego zróżnicowania kulturowego, był państwem muzułmańskim. Islamscy fundamentaliści byli przeciwnikami tworzenia Pakistanu. Główną ideą przyświecającą im była bowiem jedność wszystkich muzułmanów osiągnięta poprzez modlitwę, a nie poprzez użycie siły. W Pakistanie od momentu jego utworzenia przez długi czas nie uchwalono konstytucji. Spowodowane było to podziałem kraju na dwie części oraz istnieniem odmiennych koncepcji dotyczących roli religii w państwie. Ostatecznie uchwalono konstytucję, która przewidywała istnienie obok siebie zarówno Szariatu jak i praw człowieka. Jednakże praktyka pokazała, iż ich wspólne funkcjonowanie nie jest możliwe, a przewaga bądź to Szariatu bądź praw człowieka zależała od polityki władz rządzących krajem.

Asma Jahangir wyraźnie zaznaczyła, iż zmiana sytuacji w Pakistanie dokonała się za sprawą dojścia do władzy liderów wojskowych. Znaleźli oni poparcie w Stanach Zjednoczonych i innych państwach zachodnich, które w trakcie tzw. zimnej wojny widzieli w Pakistanie swojego sojusznika w walce z ZSRR. Zdaniem Asmy Jahangir, od tego momentu, także za sprawą sojuszu władz z fundamentalistami religijnymi, rozpoczęło się nagminne łamanie praw mieszkańców Pakistanu. Obecna sytuacja w tym kraju jest zatem wynikiem nie tylko polityki przywódców państwowych Pakistanu, ale również niewłaściwej polityki sojuszników międzynarodowych. Po raz pierwszy w historii wprowadzono karę śmierci poprzez ukamienowanie, która wcześniej była obca systemowi prawnemu Pakista-

nu. Wprowadzono również nowy system wymierzania kar. Znacznemu pogorszeniu uległa sytuacja kobiet, które zaczęto traktować w sposób marginalny i przedmiotowy, związany z rozpowszechnieniem procesu islamizacji.

Asma Jahangir wskazała na konieczność zwrócenia uwagi opinii światowej na sytuację panującą w Pakistanie. Zaznaczyła, iż olbrzymia siła tkwi w społeczeństwie, które sprzeciwia się i stawia opór obecnie panującej sytuacji. Państwa zachodnie powinny zmienić swoją politykę wobec Pakistanu na rzecz wspierania bezpieczeństwa wewnętrznego i procesów demokratycznych. Obecna polityka międzynarodowa polegająca na walce z terroryzmem jest bowiem jedynie źródłem cierpienia mieszkańców Pakistanu.

W odpowiedzi na liczne pytania, Asma Jahangir z nadzieją zaznaczyła, że możliwości poprawienia sytuacji w jej państwie upatruje w procesie demokratyzacji oraz dojściu pakistańskiego społeczeństwa do głosu. Aby zrealizować ten cel potrzebna jest jednak zmiana polityki sojuszników międzynarodowych wobec Pakistanu. Asma Jahangir wierzy również, iż to nie w islamie należy upatrywać krzywdy jakiej doznali Pakistańczycy, lecz w działaniach liderów wojskowych tego państwa.

Adam Bodnar, Anna Grochowska,
Irmína Pachó

AKTUALNOŚCI

Przyjęto ustawę o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego

SEJM RP PRZYJĄŁ W CAŁOŚCI PROJEKT USTAWY O UREGULOWANIU STANU PRAWNEGO NIEKTÓRZYCH NIERUCHOMOŚCI POZOSTAJĄCYCH WE WŁADANIU POLSKIEGO AUTOKEFALICZNEGO KOŚCIOŁA PRAWOSŁAWNEGO, W BRZMIENIU PROPONOWANYM PRZEZ KOMISJĘ ADMINISTRACJI I SPRAW WEWNĘTRZNYCH (DRUK 2060). 4 STYCZNIA 2010 R. ZOSTAŁA ONA PODPISANA PRZEZ PREZYDENTA (USTAWA Z DNIA 17 GRUDNIA 2009 R. O UREGULOWANIU STANU PRAWNEGO NIEKTÓRZYCH NIERUCHOMOŚCI POZOSTAJĄCYCH WE WŁADANIU POLSKIEGO AUTOKEFALICZNEGO KOŚCIOŁA PRAWOSŁAWNEGO).

PRZED EUROPEJSKIM TRYBUNAŁEM PRAW CZŁOWIEKA W STRASBURGU ROZPATRYWANA BYŁA SPRAWA ZE SKARGI POLSKIEGO AUTOKEFALICZNEGO KOŚCIOŁA PRAWOSŁAWNEGO. PEŁNOMOCNIKAMI POLSKIEGO AUTOKEFALICZNEGO KOŚCIOŁA PRAWOSŁAWNEGO PRZED TRYBUNAŁEM BYLI DR ADAM BODNAR ORAZ ADW. MIKOŁAJ PIETRZAK Z HELSIŃSKIEJ FUNDACJI PRAW CZŁOWIEKA, A DODATKOWO W SPRAWIE DORADZAŁ DR PAWEŁ BORECKI Z KATEDRY PRAWA WYZNANIOWEGO WPiA UW. OSTATECZNE ZAKOŃCZENIE SPRAWY PRZED ETPCZ ZALEŻAŁO OD UCHWALENIA USTAWY REALIZUJĄCEJ USTALENIA, NA KTÓRE ZGODZIŁ SIĘ STRONY BĘDĄCE W SPORZE.

AKTUALNOŚCI

Europejskie Forum Pro Bono w Budapeszcie

W dniach 5–6 listopada 2009 r. w Budapeszcie odbyło się III Europejskie Forum Pro Bono (*European Pro Bono Forum*), zorganizowane przez Public Interest Law Institute. Celem Forum jest wymiana doświadczeń pomiędzy organizacjami pozarządowymi oraz firmami prawniczymi na temat współpracy w zakresie pomocy prawnej *pro bono*.

Dr Adam Bodnar uczestniczył w panelu poświęconym pracy organizacji pozarządowych w zakresie praw człowieka przy zaangażowaniu prawników *pro bono*. Z Polski w charakterze panelisty wystąpiła na Forum również adw. Małgorzata Kożuch z Naczelnej Rady Adwokackiej.

Uczestnikami Forum było ponad 100 osób z różnych części świata, które angażują się w pracę *pro bono* lub z niej korzystają, w tym wiele organizacji pozarządowych z Europy Środkowo-Wschodniej. W jego ramach zostały zorganizowane „Targi NGOs” (NGO Marketplace), w cza-

się których organizacje mogły się zaprezentować oraz zachęcić firmy prawnicze do współpracy. Spośród polskich organizacji w Forum uczestniczyły Helsińska Fundacja Praw Człowieka (reprezentowana przez Macieja Bernatta), Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych (reprezentowana przez Filipa Czernickiego), oraz Centrum Pro Bono (reprezentowane przez Julię Kluczyńską). W forum uczestniczyła także koordynatorka pomocy prawnej *pro bono* w warszawskim biurze Clifford Chance – Katarzyna Szymielewicz.

Po zakończeniu Forum Adam Bodnar i Maciej Bernatt wzięli udział w zajęciach z prawa konstytucyjnego na Uniwersytecie Środkowo-Europejskim w Budapeszcie, prowadzonych przez prof. Renatę Uitz. Zaprezentowali działalność HFPCz ze szczególnym uwzględnieniem założeń litygacji strategicznej. Prawnicy Fundacji w ramach pobytu w Budapeszcie odwiedzili także Mental Disability Law Centre.

SPOTKANIE Z SZEFEM VIVA RIO – RUBEMEM CESAREM

W dniu 30 października 2009 r. Piotr Kubaszewski i Artur Pietryka wzięli udział w spotkaniu organizowanym przez Polską Sieć ds. Polityki Narkotykowej, którego gościem był szef brazylijskiej organizacji pozarządowej Viva Rio – Rubem Cesar. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele Polskiej Sieci ds. Polityki Narkotykowej, pracownicy Global Drug Policy Program w OSI, przedstawiciele Rzecznika Praw Osób Uzależnionych oraz działacze związani z polityką narkotykową.

W czasie spotkania Rubem Cesar opowiadał o polityce narkotykowej Brazylii, projektach zmian w prawie, doświadczeniach Latinoamerykańskiej Komisji ds. Narkotyków i Demokracji oraz o tym, jak postrzega zmiany w polskiej polityce narkotykowej, które zaszły na przestrzeni ostatnich 20 lat.

Ogólnopolski konkurs na najlepszą pracę magisterską o prawach człowieka

Ogólnopolski konkurs na najlepszą pracę magisterską o prawach człowieka to najnowsza inicjatywa Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, wspierana przez Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

Konkurs ma zasięg ogólnopolski, jest adresowany do wszystkich studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, uczelni państwowych, jak i prywatnych. Ponadto ma charakter interdyscyplinarny – jest skierowany nie tylko do prawników, ale do studentów wszystkich kierunków, którzy w swojej pracy magisterskiej zajęli się tematyką praw człowieka.

Poprzez organizację takiego konkursu chcemy zachęcić studentów – do większego zainteresowania prawami człowieka, a absolwentów studiów magisterskich – do kontynuowania ścieżki naukowej w tej dziedzinie. Dzięki konkursowi chcemy także odnaleźć i wyróżnić najlepsze prace naukowe, niejednokrotnie o bardzo wysokim poziomie, które jednak zbyt często pozostają jedynie na półkach uniwersyteckich bibliotek.

Do udziału w pierwszej edycji konkursu w 2009 r. zgłoszonych zostało 25 prac

magisterskich, z 10 różnych dziedzin nauki – prawa, politologii, administracji, teologii, dziennikarstwa, filozofii, amerykańistyki, zarządzania, pedagogiki i resocjalizacji. Prace zostały sprawdzone na zasadach *pro bono* z wykorzystaniem Internetowego Systemu Antyplagiatowego udostępnionego przez Plagiat.pl.

Prace ocenia Komisja konkursowa pod przewodnictwem prof. Ewy Łętowskiej. Zaproszenie do udziału w jej pracach przyjęły wybitne osobistości, zaangażowane w działalność na rzecz praw człowieka, w różnych dziedzinach i w różnych zawodach – prof. Jerzy Ciemniowski, adw. Jacek Dubois, SSN Katarzyna Goner, Lidia Kołucka-Żuk, prof. Krzysztof Motyka, gen. Paweł Nasiłowski, Danuta Przywara, Ewa Siedlecka, dr Anna Śledzińska-Simon, prof. Jerzy Zajadło. Koordynatorem konkursu jest Joanna Lora, a nadzór merytoryczny nad jego przebiegiem sprawuje dr Adam Bodnar.

Nagrodą za zajęcie I miejsca jest miesięczne stypendium naukowe na zagranicznej uczelni oraz publikacja pracy magisterskiej. Za zajęcie II i III miejsca nagrodami są atrakcyjne, płatne, miesięczne praktyki oraz publikacja pracy

magisterskiej w formie elektronicznej (*e-book*).

Rozstrzygnięcie pierwszej edycji konkursu nastąpi w lutym 2010 r., po czym ruszy druga edycja konkursu. Mamy jednocześnie nadzieję, że nie poprzestaniemy na dwóch edycjach, a konkurs zapisze się na stałe w coroczne spektrum działalności Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

WSPÓŁPRACOWNICY PROGRAMU SPRAW PRECEDENSOWYCH

- » **Maciej Bernatt** – koordynator Programu Spraw Precedensowych; doktorant w Zakładzie Europejskiego Prawa Gospodarczego WZ UW.
- » **dr Adam Bodnar** – członek Zarządu HFPC, koordynator programów prawnych; adiunkt w Zakładzie Praw Człowieka WPIA UW.
- » **Artur Pietryka** – mgr prawa na WPIA UW.
- » **Barbara Grabowska** – studentka prawa na WPIA UW.
- » **Joanna Lora** – licencjat z prawa na Uniwersytecie w Strasburgu, studentka prawa na WPIA UW.
- » **Dorota Pudzianowska** – koordynator działu prawnego ds. współpracy międzynarodowej; doktorantka w Katedrze Prawa i Postępowania Administracyjnego WPIA UW.

Działalność Programu Spraw Precedensowych wspierają

Projekt finansowany ze środków
Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe

Trust for Civil Society
in Central & Eastern Europe
Washington D.C., USA

Główni partnerzy PSP:

WARDYŃSKI i WSPÓLNICY
ADWOKACI I RADCOWIE PRAWNI

WEIL, GOTSHAL & MANGES

■■■ I Domański Zakrzewski Palinka

Partnerzy wspierający PSP:

Leśnodorski Ślusarek
i wspólnicy

e|n|w|c
Attorneys at Law

C L I F F O R D
C H A N C E

PRESS-SERVICE Monitoring Mediów Sp. z o.o.
Monitoring mediów dla Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

On Board Public Relations
Obsługa PR projektu realizowanego ze środków Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

on board
PUBLIC RELATIONS
ECCO NETWORK

Redaktor naczelny: Maciej Bernatt
Wydawca:
Helsińska Fundacja Praw Człowieka,
Program Spraw Precedensowych

Nakład: 1000 sztuk

HR HELSIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PROGRAM SPRAW PRECEDENSOWYCH
ul. Zgoda 11; 00-018 Warszawa
tel.: 022 556 44 71 • faks: 022 556 44 75
e-mail: precedens@hfhr.org.pl
strona www: www.hfhrpol.waw.pl/precedens/

Projekt, DTP: HM&HARE DESIGN,
Helena Csató-Żamojda

Druk: Grafmar Sp. z o.o., ul. Wiejska 43,
36-100 Kolbuszowa Dolna